

аудиту". Але, незважаючи на це, при вивченні звітів про проведення аудиту ІС, в плані технічної грамотності і змістовності рекомендацій з'ясувалося, що рівень пропонованих замовникам звітів досить низький. Це пояснюється однією важливою причиною: переважна більшість західних аудиторських компаній, що пропонують свої послуги, у тому числі в сфері ІТ, виростили з фінансового аудиту та запрошують технічних фахівців лише у міру потреби. Тут споконвічно і закладено перевага вітчизняних українських компаній - системних інтеграторів: наявність висококваліфікованих фахівців з величезним практичним досвідом у різних сферах телекомунікаційного ринку дозволяє їм проводити аудит ІС як окрему специфічну послугу, без істотних змін в організаційній структурі. У разі, якщо ці організації візьмуть на озброєння професійний стандарт з апробованої і налагодженої структурою, то професіоналізм подібних послуг різко зросте.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (том 1, том 2): Видання 2010 року // Пер. з англ. – К. ТОВ «ІАМЦ АУ «Статус», 2011.
2. Лазарева С.Ф., Ус Р.Л. Сучасні методи аудиту інформаційних технологій // Держава та регіони: науково-виробничий журнал – Запоріжжя., 2011.
3. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657>
4. COBIT 4.1 // IT Governance Institute, 2007. – 196 p.
5. Information technology – Security techniques – Information security risk management – BS ISO/IEC 27005:2008 // BSI, 2008. – 64 p.
6. Tommie Singleton. The COSO Model: How IT Auditors can use it to evaluate the effectiveness of internal controls (Part 1, Part 2) // Information Systems Control Journal, ISACA, 2007–2008. – 5 p.
7. <http://gc.ua/uk/it>

УДК 339.13.012

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ КРУП'ЯНИХ І ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР У КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Орленко О.В. - к.е.н., доцент,

Шевцов Д.В. - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права

Постановка проблеми. В останні десятиліття, незважаючи на прорив у технологіях та підвищення продуктивності виробництва продовольства, факт залишається фактом: їжа – основне джерело всіх людських потреб – перебуває поза межами досяжності близько мільярда людей в усьому світі.

Оскільки центральна складова безпеки людини – це свобода від страху та нужди, продовольчу безпеку можна розглядати як підсистему всезагальної концепції безпеки людини, оскільки наявність їжі і доступ до неї являє собою питання життя та смерті для всіх людей [2]. Тому продовольчу безпеку слід розглядати як основну проблему для кожної людини. За твердженням Продовольчої

і сільськогосподарської організації ООН, «продовольча безпека існує в тому разі, якщо всі люди в усі часи мають фізичний і економічний доступ до достатньої кількості безпечної і поживної їжі, що відповідає їх дієтичним і харчовим вподобанням, для забезпечення активного і здорового життя».

Досягнення продовольчої безпеки в 21 столітті – це титанічне завдання. Проблема ускладнюється тим фактом, що до 2050 року потрібно буде нагодувати 9 мільярдів людей. Крім швидкого росту населення, слід ураховувати інший істотний фактор, що спричиняє дисбаланс між попитом та пропозицією, – зростання доходу на душу населення в країнах, що розвиваються, а саме в Китаї та Індії. Формування середнього класу в цих країнах веде до зростання купівельної спроможності населення та, відповідно, зміни раціону харчування [1].

Крім того, істотну загрозу для довгострокової продовольчої безпеки також становить збільшення виробництва біопалива. Виробництво біопалива, включаючи біоетанол та біодизель, вимагає масової переробки таких культур, як кукурудза, цукрова тростина та соя. Родючі землі, віддані на більш прибуткові біоенергетичні цілі, витісняють харчові культури й істотно зменшують постачання продовольства. Катастрофічний вплив глобальних кліматичних змін чинить негативну дію на сільське господарство через підвищення температури, аномальний характер атмосферних опадів та вищу ймовірність виникнення посух та повеней – тобто все те, що призводить зменшення врожаю

Стан вивчення проблеми. Проблема продовольчої безпеки у світі привертає значну увагу багатьох дослідників. Проте найбільше вона відображена в працях таких науковців, як: В.Я. Амбросов, В.І. Власов, А.Б. Гайдуцький, І.І. Лукінов, П.Т. Саблук, Б.Й. Пасхавер, Е.М. Ковальов, З.М. Ильїна. Однак дослідження основних питань продовольчої безпеки в контексті глобалізації не можна назвати вичерпними.

Завдання і методика досліджень. Дослідження основних теоретичних і практичних аспектів щодо цієї проблеми показали, що цілий ряд важливих питань усе ще залишається недостатньо вивченим. Мета дослідження – дослідити сучасний стан ринків круп'яних та олійних культур, як основні формуючі продовольчої безпеки України, визначити основні шляхи і способи запобігання продовольчої проблеми в умовах глобалізації.

Результати досліджень. Серед природних чинників, які мають особливе значення для вирішення продовольчої проблеми, визначальною є земля. Однак не вся земля придатна для вирощування сільськогосподарських культур для 7 млрд. людей, що проживають у світі. Загальна площа планети Земля становить близько 55 млрд. га. З них площа води – 40 млрд. га. До суходолів відносять 15 млрд. га. Сільськогосподарські угіддя складають 4,5 млрд. га. Із цієї площі рілля становить 1,5 млрд. га. Структура використання земельних угідь у державах і районах світу дуже різна.

В Європі й Азії, наприклад, розорано відповідно 25,3 і 17,0 % площі суші, тоді як площа орних земель в Австралії і Океанії, в Африці і в Латинській Америці становить усього 6,0, 6,7 та 8,9 % відповідно. У структурі використання земель різних регіонів світу пасовища займають в Австралії і Океанії (56 %), у Латинській Америці під лісами зайнято (48,1 %) площ суші.

За додатковими дослідженнями ФАО тільки 78 % земної поверхні мають серйозні природні обмеження для розвитку землеробства, 13,5 % площі характе-

ризуються низькою продуктивністю, 6 % - середньою і лише 3 % - високою. Тільки 10 % земної суші придатні до обробітку, тобто є орними. Приблизно ще 1800 млн. га (12 % поверхні суші) можуть бути освоєні під орні землі та багаторічні насадження. Близько 71 % площі резервних земель розміщено у країнах, що розвиваються. Потрібно зазначити, що чисельність населення нашої планети з кожним роком збільшується. Таким чином, для задоволення потреб у продуктах харчування зростаючої кількості населення необхідно використовувати екстенсивні й інтенсивні методи.

Зрозуміло, що значно розширити площу сільськогосподарських угідь практично неможливо (екстенсивний метод), тоді як людству, крім ріллі, потрібні ще і ліси і території, відведені під сільськогосподарські цілі. Світове співтовариство стверджує, що вирішальним підходом для розв'язання вищевказаних умов має стати інтенсивний метод господарювання, тобто орієнтація суб'єктами господарювання власної діяльності на інноваційний тип розвитку, активного використання науково-технічних розробок і впровадження сучасних агроінновацій [3].

Ціни на сировинні товари різко зросли в серпні 2010 р. у зв'язку з неврожам у найбільших регіонах-виробниках, зменшенням пропозиції через низький рівень запасів і підтримки попиту в результаті пожвавлення економічного зростання в країнах з перехідною економікою.

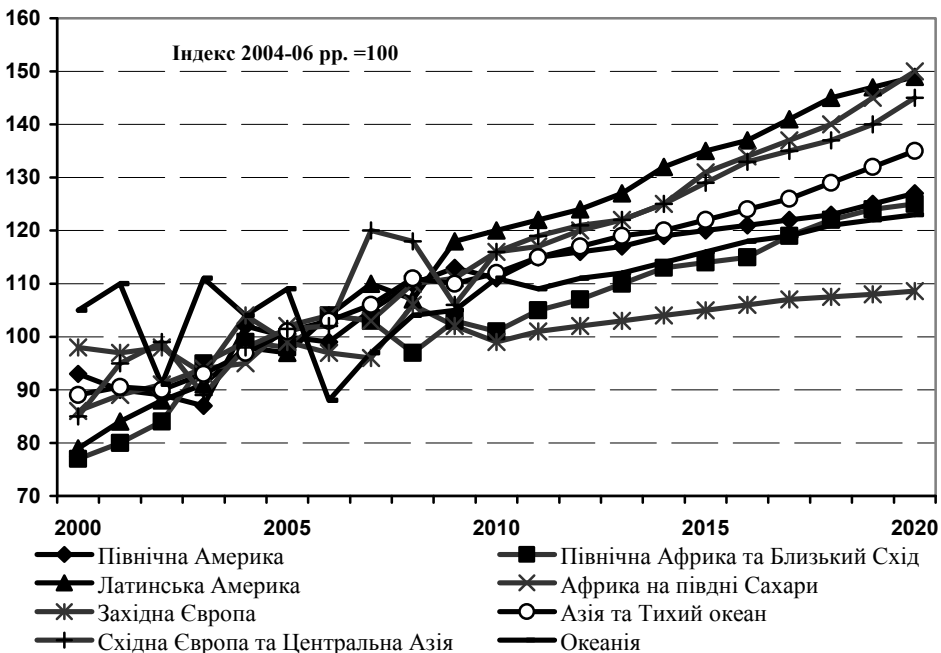

Рисунок 1. Чистий об'єм сільськогосподарського виробництва (прогноз) [6]

Ціни на сільськогосподарську сировину в реальному вираженні, швидше за все, будуть триматися на більш високому рівні протягом майбутніх десяти років порівняно з попереднім десятиріччям. Собівартість виробництва збільшується, а зростання врожайності сповільнюється. Витрати на енергію і корми значно підвищилися. Також збільшуються труднощі, пов'язані з наявністю природних ре-

сурсів, особливо води і земель. У багатьох традиційних регіонах-виробниках площі, придатні для сільського господарства продовжують скорочуватися, а виробництво розміщується на менш придатних землях, у зонах з більш низькою родючістю і більш високими кліматичними ризиками. Необхідні значні додаткові інвестиції в підвищення ефективності виробництва, щоб гарантувати можливість задоволення зростаючого попиту в майбутньому [4].

У міру того, як високі ціни на сільськогосподарські товари передаються по продовольчому ланцюгу, з'являються свідчення того, що прискорюється інфляція продовольчих роздрібних цін, що збільшує загальну інфляцію споживчих цін. Дана ситуація викликає побоювання з приводу економічної та продовольчої нестабільності в деяких країнах, що розвиваються через зниження купівельної спроможності найбільш бідного населення.

Очікується, що зростання світового сільськогосподарського виробництва складе в середньому 1,7% рік, порівняно з 2,6% у попередньому десятилітті. Очікується уповільнення зростання виробництва більшості культур, особливо олійних і кормового зерна, оскільки в цих галузях спостерігається підвищення виробничих витрат і зниження зростання врожайності.

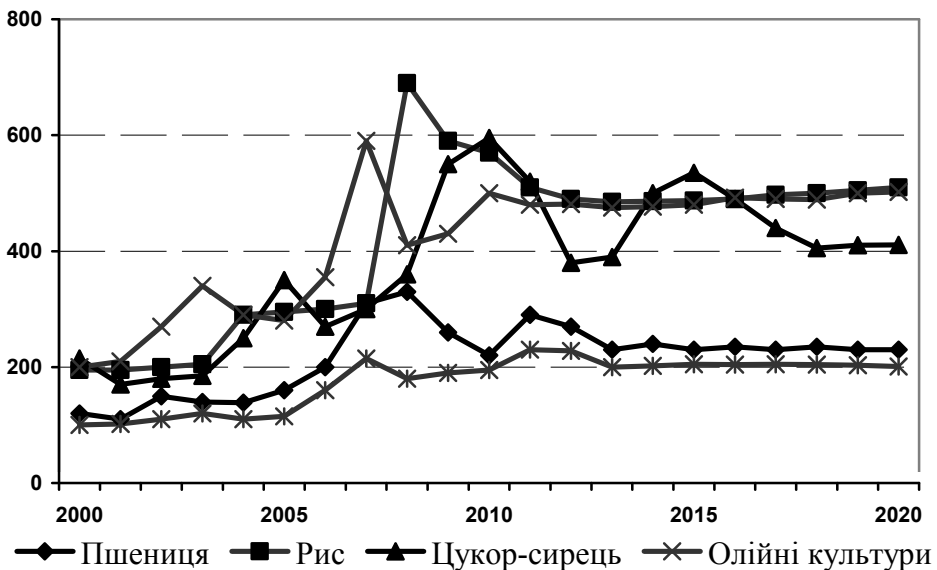

Рисунок 3. Тенденції змін цін на сільськогосподарські культури до 2020 року (прогнозовані номінальні ціни) [5]

Від стану агропромислового комплексу безпосередньо залежить рівень продовольчої безпеки України. Нині в АПК зосереджено більше половини виробничих фондів, виробляється близько 50 % ВВП, дві третини товарів народного споживання, працює майже 40 % населення.

Межа продовольчої безпеки знаходиться за різними оцінками на рівні імпорту продовольства від 18% до 35% від загальної потреби. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, зовнішньоторговельний обіг

основних видів продукції харчової та переробної промисловості за 2011 рік склав 11845,6 млн дол., що порівняно з відповідним періодом 2010 року більше на 18,8%. Зовнішньоторговельне сальдо позитивне і дорівнює 3043,6 млн дол., що становить 141% порівняно з аналогічним періодом 2010 року: експортовано товарів на суму 7444,6 млн дол., а імпортовано на суму 4401 млн доларів.

За повідомленням прес-служби Міністерства аграрної політики та продовольства, у 2011 році скоротилися обсяги імпорту м'ясної та молочної продукції в Україну завдяки зростанню вітчизняного виробництва. Зокрема, імпорт м'яса в Україну скоротився на 132 тис. т, а молока – на 25 тис. т. У 2010 р. в Україну імпортували м'ясо в обсязі 246 тис. т із Бразилії, Польщі та Німеччини. Але Україна й експортувала м'ясо – у 2011 році в обсязі 80 тис. т до Росії, Білорусі, Казахстану, Молдови – переважно свинину та курятину. Імпорт молока та молочнопродуктів переважно з Росії, Польщі, Білорусі, Франції та Німеччини за 2010-2011рр. зменшився на 25 тис. т і на кінець 2011 р. склав 248 тис. тонн. Імпортозалежність України спостерігається за такими позиціями як рибні продукти, плоди, ягоди та виноград, оскільки частка імпорту становить 68,3% та 53,8%.

Квотування на ринку зерна з метою створення достатніх внутрішніх запасів було введено в Україні з жовтня 2010 року і діяло до 1 липня 2011 року. Моніторинг наявності продовольчого і фуражного зерна, а отже поточний і прогнозний рівень забезпеченості був проведений неякісно й Україна втратила позиції з експорту зерна на світовому ринку. Адаже за нормальних умов та урожаю понад 40 млн т експортний потенціал України становить не менше 20 млн т зерна, проте за 2010-2011 маркетинговий рік було експортовано лише 8743 тис. т зерна.

На зміну квотам з 11.07.2011 року в Україні були запроваджені вивізні мита на пшеницю у розмірі 9% від контрактної ціни (але не менше 17 євро/т), кукурудзу — 12% (не менше 20 євро/т), ячміню — 14% (не менше 23 євро/т) відповідно до Закону про внесення змін до Податкового кодексу України. За даними Рахункової палати щодо виконання держбюджету України за 2011 року, запровадження експортного мита на зерно сприяло збільшенню доходів держбюджету на суму понад 0,7 млрд грн. Хоча за підрахунками Міністерства фінансів, якщо виробити зерна 50 млн т і експортувати 24 млн т, надходження до бюджету складуть понад 4 млрд грн. Тож із жовтня 2011 року експортні мита було скасовано.

Індикаторами стану продовольчої безпеки експерти ФАО (Продовольчої сільськогосподарської організації) вважають обсяг перехідних (до наступного врожаю) запасів зерна та рівень його виробництва в середньому на душу населення. Гарантують продовольчу безпеку перехідні запаси, яких вистачить на 60 днів. Закон України «Про основи національної безпеки» ще з 2003 року визначає основні загрози продовольчій безпеці країни, як-от незбалансоване споживання продуктів харчування населенням; низький рівень споживання продуктів тваринного походження; висока частка витрат домогосподарства на продукти харчування у структурі загальних витрат; висока диференціація вартості харчування за соціальними групами; низька ємність внутрішнього ринку за окремими продуктами; сировинний характер експорту сільгосппродукції; зростання цін на сільгосппродукцію на внутрішньому ринку; відсутність контролю за безпечністю продуктів харчування.

За цими критеріями рівень продовольчої безпеки України останнім часом знизився до критичної межі. За калорійністю та якісним складом раціону харчування Україна перейшла від рівня розвинених країн (3300–3800 ккал) до межі продовольчої безпеки (2500 ккал), а за споживанням протеїнів тваринного походження опинилася нижче цієї межі, оскільки 30% продуктів тваринництва є у дефіциті. Найбільше відставання від норм, наприклад у 2010 році, спостерігалося по молоку і м'ясопродуктах – на 46%, плодах, ягодах та винограду – на 46%. З іншого боку, картопля, хлібопродукти та олія споживаються понад норму. Таким чином, можна зробити висновок, що харчування є незбалансованим. Частка витрат домогосподарств на продукти харчування досить висока. Так, у 2009 році сукупні витрати домогосподарств на харчування становили 52% при граничному показникові 60%.

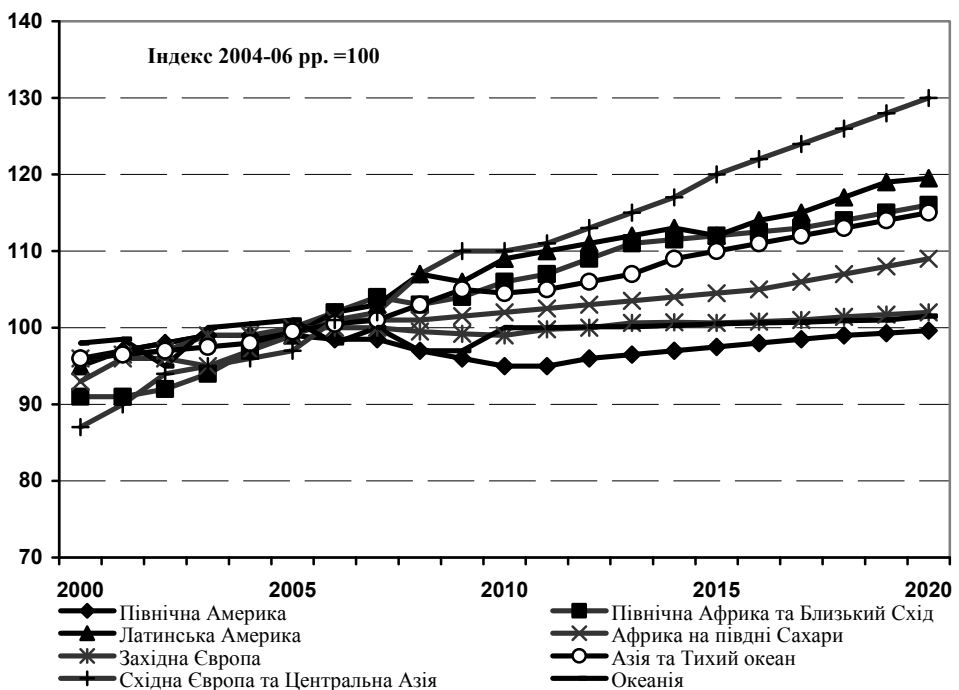

Рисунок 2. Споживання продовольства на душу населення [6]

Разом з тим, слід зазначити, що порівняно з країнами, що розвиваються та за показником виробництва зерна на душу населення (понад 1 т порівняно із світовим показником 450 кг) Україна має непоганий потенціал у забезпеченні продовольчої безпеки.

Продовольча безпека згідно із Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» визначається як захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності.

Проте слід звернути увагу на те, що в Україні ще не сформована належна інституційна база для формування стійкого балансу виробництва і розподілу продовольства в суспільстві, а це значно обмежує регулятивні можливості державних інститутів на відповідних ринках. Можливо, частково вирішить цю проблему в Україні прийняття Закону «Про продовольчу безпеку», де буде чітко окреслено повноваження органів державного управління у сфері продовольчої безпеки, заходи зі створення та зберігання стратегічних запасів продовольства тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Необхідно відновлювати і розвивати вітчизняне виробництво продуктів харчування та сировини. Проте все ж обов'язково контролювати підтримання фізичної та економічної доступності безпечних продуктів харчування згідно з нормами. Різке подорожчання продовольства у світі негативно впливає на рівень цін на продукти харчування і в Україні. Проте й відкриває нові можливості для експортно-орієнтованих галузей, як-от рослинництво та переробка. Механізми державного регулювання повинні бути достатньо гнучкими, щоб захищати вітчизняних виробників продовольства, не йдучи в розріз з вимогами СОТ. Тобто допустимі заходи для захисту вітчизняних виробників шляхом мит і тарифів на імпорту продовольства. Необхідно також посилити державний контроль за моніторингом балансу продовольства, щоб запобігти втратам від обмеження експорту.

Основними завданнями державних органів управління є своєчасне прогнозування та виявлення загроз продовольчій безпеці, мінімізація їх негативних наслідків за рахунок стратегічних запасів продовольства. Слід створити комплексну систему спостережень, збору, обробки, систематизації та аналізу інформації щодо виробництва, управління запасами і постачання продовольства, якості і безпеки харчових продуктів, споживання продовольства та харчування населення. Можливо, цим повинна займатися державна аналітична агенція. Також необхідно сформувати державні інформаційні ресурси у сфері забезпечення продовольчої безпеки, використовуючи сучасні засоби комунікації, а саме Інтернет, мобільний зв'язок тощо. Також важливо організувати своєчасне інформування виробників і надання консультаційних послуг державними органами та дорадчими службами щодо державних програм підтримки галузі і схем їх реалізації, механізмів регулювання ринків сільгосппродукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Жаліло Я. Ризики світової продовольчої кризи та виклики для України. Аналітична записка // Я. Жаліло, О. Собкевич, В. Русан, А. Юрченко, І. Клименко, В. Скороход, І. Ус [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор.: <http://www.niss.gov.ua/articles/401/>
2. Лозинська Т. М. Національний продовольчий ринок в умовах глобалізації: [монографія] / Т. М. Лозинська. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ 11, 2007. – 272 с.
3. Сільське господарство України: Стат. щоріч. за 2011 рік / за заг. кер. Ю. М. Остапчука; Держкомстат України. – К., 2012. – 384 с.
4. Сучасна земельна політика України / Юрченко А.Д., Греков Л.Д., Мірошниченко А.М., Кузьмін А.В. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 260 с.

5. The state of food agriculture, 2011. Livestock in the balance / Food and agriculture organization of the United Nations / Rome. – 2012. – 198 p. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fao.org/wfs/final.pdf>.
6. The state of food insecurity in the world, 2012 / Food and agriculture organization of the United Nations / Rome. – 2013. – 77 p. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fao.org/docrep/i0876e00.htm>

УДК: 658;33

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІТЬ ПІДПРИЄМТВА»

Сарахман К.І. – аспірант, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. У наш час у зв'язку зі спадом виробництва майже у всіх галузях народного господарства України політика держави все більше звертається до проблем переходу країни на стійкий розвиток. За економічними показниками Україна, порівняно з іншими країнами СРСР, значно знизилася свій геополітичний і геоекономічний статус і за міжнародними стандартами не відповідає вимогам економічно розвинутої країни. Саме тому в умовах сучасних ринкових відносин одним з пріоритетних напрямів діяльності будь-якого підприємства є підвищення рівня ефективності та забезпечення умов їхнього довгострокового розвитку шляхом забезпечення належного рівня економічної стійкості.

Стан вивчення проблеми. Проблема визначення поняття економічної стійкості підприємства для організацій будь-якої форми власності поки що недостатньо досліджена, тому існує необхідність поглибити вивчення сутності даної категорії як необхідного підґрунтя виживання сучасних підприємств. Проблеми оцінки, прогнозування та забезпечення економічної стійкості сучасних підприємств знаходять відображення в наукових працях таких учених-економістів, як С.Н. Анохін [2], Рошкін [3], М.Г. Лапуста [4], І.В. Гончар [5], О.В. Шеврина [6], В.І. О.В. Ареф'єва [10], В.О. Василенко [7], В.В. Гречаний [11], О.Н. Зайцев [8], В.Л. Іванов [9], Н.В. Осокіна [5], О.О. Богданов [12] та ін.

Завдання і методика дослідження. Основна мета дослідження полягає у визначенні сутності та обґрунтуванні змісту поняття «економічна стійкість підприємства» шляхом здійснення критичного огляду наукових підходів до сутності даної категорії.

Результати досліджень. Сьогодні поняття «стійкість» є загальнонауковим. Воно визначає стан, здатність, здібність, характеристику, властивість, адаптивність та рівновагу з обов'язковим використанням сукупності способів, методів та інструментів, що здатні її зберігати, підвищувати та забезпечувати. За визначенням, що подане у Великому економічному словнику, стійкість – це постійність, неохильність до ризику втрат і збитків [1]. Проаналізувавши роботи вищенаведених науковців, пропонуємо виокремити 3 основних підходи до трактування